

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Clypeus Theologiæ Thomisticæ

In Tres Partes Divisus, Et Quinque Voluminibus Comprehensus
Tractatus de Prædestinatione, de Trinitate, de Angelis, & de homine

Gonet, Jean-Baptiste

Coloniæ Agrippinæ, 1671

Disp. XI. De constitutivo divinarum personarum,

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77146](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77146)

Serm.
54. in
Cantica.

Ei quorum conversatio in cœlis est, in timore & tremore propriam operantur salutem, eò timidiore quò sanctiores. Time ergo (inquit Bernardus) cum arripserit gratia; time, cum abierit, time cum demum revertetur, & hoc est semper pavidum esse. Succedant vicissim sibi animo tres isti timores, secundum quod gratia vel adesse dignatur, vel offensa recedere, seu iterum placata redire sentietur.

§ V.

Cur Spiritus sanctus, sub figura linguæ igneæ, super Apostolorum capita descenderit?

150 Plures hujus apparitionis, seu figuræ, sancti Patres adducunt rationes.

Prima & præcipua est: Quia Spiritus sanctus venit, ut Christum clarificaret, & manifestaret hominibus; juxta illud Joan. 16. Ille me clarificabit, quia de meo accipiet: interpres autem verbi in mente latentis, est lingua, quæ per sermonem ac loquelam illud exterius prodit & manifestat: Ergo convenienter erat, ut Spiritus sanctus sub specie linguæ Apostolis appareret. Hanc rationem insinuat D. Antonius de Padua serm. 1. de Spiritu sancto: Linguas inquit, attulit, qui pro Verbo venit: cognat enim linguam cum verbo, ut ab invicem nequeant separari.

151 Secunda ratio est Augustini serm. 187. de tempore, ubi docet, quod quia per confusionem linguarum, quæ contigit in ædificatione turris Babel, dissipatus erat mundus, congruum erat illud in unitatem fidei & charitatis per Spiritum sanctum, sub forma linguæ igneæ apparentem, reduci. Earum (inquit) linguarum diversitate, Ecclesia conculcit unitatem; ut quod discordia dissipaverat, colligeret charitas; & humani generis, tanquam unius corporis membra dispersa, ad unum caput Christum compaginata, redigeret, & in sancti corporis unitatem dilectionis igne constaret. Unde Spiritus sanctus scientiam vocis habere dicitur, juxta illud Psalmistæ: Spiritus Domini replevit orbem terrarum, & hoc quod continet omnia, scientiam habet vocis. Scientia vocis est musica, quæ diversitatem vocum & tonorum suavi concordia temperat. Scientiam istam Spiritus sanctus habere dicitur, quia diversas gentes & populos, unius Evangelicæ veritatis concentu & concordia mitigat, ac in unitatem fidei congregat. Venit ergo Spiritus sanctus tanquam doctissimus veritatis præceptor. Nam sicut in musica, & harmonico choro, in quo variæ resonant voces, & ad melodiam concinunt, quædam altè modulata sublimius personant; aliæ profundum musices gradum infimius tenent; aliæ mediarum servant tenorem; nec vocum diversitas harmoniam confundit, sed mirè servat, & eleganter concinnat, imò ex vocum varietate concors discordia modulatè conflatur: sic in Evangelicæ veritatis & doctrinæ concentu, (inquit Rupertus) licet variæ sint Doctorum & Prædicatorum linguæ, unius tamen debet esse sententiæ consensus: idèd licet sub variis & dispersis linguis Spiritus sanctus apparuerit, unicus tamen ignis supra singulos sedit.

152 Tertia ratio insinuat D. Gregorius hom. 30 in Evang. dicente: In linguis igneæ apparuit Spiritus, quia omnes quos repleverit, arduos pariter & loquentes facit. Concionatoris enim, & viri Apostolici lingua, ignea esse debet, ut divini amoris flamas in cordibus hominum accendat. Unde ibidem addit Gregorius: Linguas igneas Doctores ha-

Abent, quia dum Deum amandum prædicant, corda audientium inflamment. Nam otiosus est sermo Doctoris, si præbere non valeat incendium amoris. Et Doctor mellissimus de sancto Andrea loquens sic ait: Ex abundantia cordis eo loquuntur est, & charitas quæ fovebat in corde, quasi scintillas quasdam ardentissimas, mittebat in voce.

Nec mirum quòd viri Apostolici ignitum debeant habere eloquium, & linguam divini amoris igne flagrantem: sunt enim divini verbi dispensatores ac ministri, Dei autem Verbum, eodem lucidum est, ac splendidum, sed dignitum & ardens, & divinum spirans ac inspirans ardorem: etenim Pater æternus Verbum producit, non qualecumque, sed Verbum spirans amorem ut supra ex D. Thoma vidimus.

Denique Spiritus sanctus venit ut hominem interius reformaret: & idèd ab Augustino, Patris Redemptoris appellatur; hominis autem reformatio debet à lingua incipere, quæ (teste D. Jacobo) est universitas iniquitatis. Omnia corporis nostri membra servant iniquitati, ut testatur Apostolus ad Rom. 7. attamen hoc membrum illi, alterum huic lingua omnibus. Est equippè armamentarium omnis generis sceleribus; impudicitiae, quia ipsa est quæ loquitur, proderitque amorem; furto, quia pauperem circumvenit; quidam suis verbis adulatoris palliando vitium vindictæ, furoris, superbiæ, &c. Hinc bellè Chrysostomus de lingua divitis Epulonis sic ait: Lingua plus ardet, quæ misericordia ut fieret jubere negligit; in lingua majus sentit incendium, quæ maledixit pauperi, misericordiam contr' adixit. Lingua in tormentum proximi est, quæ derogando pauperi, pauperi blasphemari dithorem.

Totus mundus positus est in maligno, sive (ut interpretatur Angelicus Doctor) in maligne, sed præ cæteris corporis humani membris, lingua malo igne inflammatur. Unde à D. Jacobo rota ignita & inflammata appellatur. Ut ergo præcipuum hoc corporis membrum & organum expiaretur, oportebat illud lacro Spiritus sancti igne purificari: & idèd convenientissimè in figura linguæ igneæ Spiritus sanctus apparuit.

DISPUTATIO XI.

DE CONSTITUTIVO DIVINARUM PERSONARUM.

Ad questionem 40. D. Thome.

153 Postquam D. Thomas personas divinitam in communi, quàm in particulari, absolute consideravit, illas denique comparat ad alia quæ connotant. Et primò ad essentialiam quam includunt, quæstione trigesima nona secundò ad relationes quibus constituentur, quæstione quadagesima: tertio ad actus notionales quos eliciunt, vel terminant, quæstione quadagesima prima: quarto ad invicem illarum confert, quæstione quadagesima secunda: & tandem comparat illas ad creaturas, ad quæ mittuntur, quæst. 43.

De his omnibus divinarum personarum comparationibus nos agemus in præsentia: quia quæ concernunt comparationem ipsarum ad esse-

nam, & ad actus notionales, in secunda & tertia A
disputatione sufficienter explicata sunt. Unde
solum nobis restat hic differendum de aliis tri-
bus comparationibus, circa quas occurrunt tres
celebres quaestiones. Prima est de constitutivo
divinarum personarum. Secunda de illarum a-
divinitate & similitudine. Tertia de illarum mis-
qualitate & in anima iusti habitatione. De prima in
hac disputatione dicemus, de aliis in sequentibus;
& sic totum Tractatum de Trinitate absolvemus

ARTICULUS I.

*Quo personis divinis admittenda sint pro-
prietates, quibus constituantur & dis-
tinguantur?*

Patrem negativam tenuit olim Propositivus,
relatus ad Thomam hic art. 1. & supra quaest.
2. art. 2. quem secutus est Gregorius de Arimi-
no in 1. dist. 26. & 27. quaest. art. 2. ubi docet
personas divinas constitui & distingui seipsis,
non vero per aliquas proprietates. Ceteri ta-
men Theologi hanc sententiam rejiciunt, & va-
riis notant censuris: quidam haereticam, alii er-
roneam, alii errori proximam, alii temerariam
appellant. A quibus censuris abstinendo, & S.
Doctoris modestiam imitando, sic

§. I.

Conclusio affirmativa statuitur.

Dico igitur: Dari in personis divinis proprie-
tates aliquas reales, quibus constituuntur,
& inter se distinguuntur.

Ita colligitur ex variis Conciliis, praesertim ex
Lacranensi cap. firmiter, ubi dicitur: *sanctissima
Trinitas secundum communem essentiam est indivisa, se-
cundum vero personales proprietates discreta.* Item in
Concilio Florentino sess. 1. asseritur *personas divi-
nas per suas proprietates differre.* Et sess. 18. Joannes
Theologus Latinus sic ait: *Persona ex substantia
proprietateque subsistit.* Idem habetur in Epistola
Sophronii, a sexta Synodo generali approbata.
Denique Ecclesia in praefatione Missae Festi SS.
Trinitatis cantat: *Et in personis proprietates, in essentia
unitas, & in maiestate adoretur aequalitas.*

Nec valet si dicas cum Praepositivo, abstra-
ctum in his locis accipi pro concreto, id est, pro-
prietatem pro persona, sicut cum dicitur: *Rogo
majestatem vestram;* aut cum Gregorio, locutiones
Conciliarum esse intransitivas, atque adeo non
esse sententiam, quod personae constituantur pro-
prietatibus tanquam formis, sed quod consti-
tuantur seipsis, utpote quae sunt ipsae propieta-
tes. Non valet, inquam, haec responsio: ex illa en-
im sequitur, modum loquendi Ecclesiae & Con-
ciliarum esse proterus ineptum ac nugatorium.
Nam quando proprietates dicuntur esse in per-
sonis, adorari in personis, & distingui perso-
nas, idem esset ac si diceretur, quod personae sunt
in personis, & adorantur in personis, & distin-
guantur personis: quod est nugatoria repetitio,
& batologia intolerabilis.

Probatum insuper conclusio ratione funda-
mentali. Quae non differunt se totis, sed aliquo
sui, habent aliquid sibi proprium & peculiare,
quo constituantur & distinguantur: Sed perso-

nae divinae non differunt se totis, sed aliquo sui.
Ergo in illis dantur proprietates quibus consti-
tuuntur ac distinguuntur. Major patet, Minor
probatum primo. Si personae divinae se totis dif-
ferrent, distinguerentur per essentiam, & conse-
quenter in essentia: Sed hoc non potest dici, cum
secundum fidem essentia & natura sit eadem
realiter in tribus personis divinis: Ergo personae
divinae se totis non differunt.

Secundo probatur eadem Minor, destruendo
praecipuum Adversariorum fundamentum. Si
ob aliquam rationem personae divinae non dis-
tinguerentur nec constituerentur aliquo sui, sed
se totis differrent, maxime quia in illis propie-
tas relativa & essentia sunt realiter & formaliter
idem: Sed haec ratio nulla est: Ergo non se totis,
sed aliquo sui distinguuntur & constituuntur.
Major continet praecipuum Adversariorum
motivum, Minor autem probatur. Ut persona
divina non se tota, sed aliquo sui constituatur &
distingatur, sufficit distinctio virtualis & ratio-
nis ratiocinata inter praedicata in persona re-
perta: Sed haec distinctio inter illa praedicata in-
venitur: Ergo non obstat realis formalis praedi-
catorum identitas, ut persona divina non se to-
ta, sed aliquo sui constituatur & distingatur.
Minor in Tractatu de attributis, contra Grego-
rium & alios Nominales demonstrata fuit, Ma-
jor autem sic ostenditur. Illa distinctio sufficit: ut
de una & eadem entitate verificentur praedica-
ta contradictoria, ut in disp. 3. ostensum est: Ergo
pariter sufficit, ut uno praedicato, & non alio,
constituatur & distingatur.

Secundo, distinctio virtualis, quae inter intel-
lectum divinum & voluntatem versatur, sufficit
ad verificandum, quod Deus per intellectum &
non per voluntatem intelligat: & e contra quod
voluntate & non intellectu formaliter amet:
sufficit etiam ad salvandum, quod Verbum pro-
cedat per intellectum, & non per voluntatem;
& Spiritus Sanctus per voluntatem, & non per
intellectum: Ergo eadem distinctio sufficit, ut
persona divina uno & non altero praedicato
constituatur & distingatur.

Confirmatur: Non major distinctio requiri-
tur, ad hoc ut Pater paternitate & non essentia
distingatur & constituatur, quam ut verificetur
essentiam Patris communicari & convenire
Filio, & non communicari Filio, nec illi conve-
nire paternitatem: Sed hoc secundum esse ve-
rum, non obstante identitate reali formalis ef-
sentiae & paternitatis, disp. 3. ostensum est: Ergo
etiam primum salvabitur, hac identitate non
obstante.

§. II.

Solvuntur obiectiones.

Objicies primo cum Gregorio: Idem non
potest constituere seipsum: Sed quidquid
est in personis divinis, realiter cum illis identi-
ficatur. Ergo nulla potest dari proprietas in perso-
nis divinis, per quam constituantur & distin-
guantur, sed seipsis immediate constitui ac dis-
tingui debent.

Respondeo distinguendo Majorem: Idem
omni modo identitatis, concedo Majori. Idem
cum distinctione virtuali, & rationis ratiocina-
tae, nego Majorem; & sub eadem distinctione
Minoris, nego Consequentiam. Duplex enim
datur rerum constitutio, una compositio-
nis, & altera simplicis.

M. 3

alia

alia simpliciter: exemplum primæ habemus in homine, qui physicè constituitur ex corpore & anima, & metaphysicè ex genere & differentia: exemplum secundæ in ente, quod sub ratione veri, boni, ac unius, per suas proprietates, & modos ab eo realiter indistinctos, constituitur. Ad primam constitutionem requiritur distinctio realis, vel rationis, quæ sit per modum excludentis & exclusi: ad aliam verò sufficit distinctio virtualis, seu rationis ratiocinatæ, per modum expliciti & impliciti, sive includentis & inclusi. Unde cum hoc secundo modo paternitas à Patre distinguatur (Pater enim explicite & constitutive importat naturam divinam, quam paternitas implicite solum & per realem transcendentiam includit) Pater per paternitatem in ratione personæ constituitur.

9 Dices cum Gregorio: Paternitas non est magis simplex, quam Pater: Sed paternitas, quia simplex est, nullo à se distincto constituitur: Ergo nec Pater.

Respondeo concessa Majori, negando cautelam Minoris: Paternitas enim non ideo non constituitur aliquo ab ipsa distincto, quia simplex est; sed quia in abstracto & per modum formæ significatur, nec constat formalitatibus virtualiter distinctis: unde cum Pater per modum totius & concreti significetur, & constet ex natura & paternitate, quæ virtualiter distinguuntur; per aliquid à se virtualiter distinctum, nempe per paternitatem, constituitur.

10 Obijcies secundò: Constitutum dependet & causatur à constituente: Sed Pater in divinis à nullo potest dependere vel causari: Ergo nec constitui.

Respondeo distinguendo Majorem: Dependet & causatur, dependentiâ & causalitate reali formali, aut reali virtuali, concedo Majorem: dependentiâ reali formali, semper, nego Majorem. Similiter distinguo Minorem: Pater à nullo potest dependere vel causari, dependentiâ & causalitate reali formali, concedo Minorem: reali, virtuali, nego Minorem, & Consequentiam.

11 Explicatur: De ratione Dei solum est à nullo dependere per dependentiam realem formalem: quod autem à nullo dependeat dependentiâ reali virtuali, nec formali per rationem, solum est de conceptu naturæ divinæ, prout ab attributis distinctæ: cum enim illa sit prima perfectio, quæ cum fundamento in se concipitur intra Deum; nec realiter formaliter, nec realiter virtualiter, nec formaliter per rationem potest aliam perfectionem supponere; & consequenter non potest ullo ex his modis causari. Aliæ autem perfectiones, sicut illam virtualiter supponunt, & virtualiter ab illa dimanant, ita virtualiter causantur; nisi fortè fiat vis in verbo dependere vel causari, quod videtur denotare imperfectionem; hæc tamen imperfectio omnino tollitur, addito *ly virtualiter, aut formaliter per rationem*: unde cum his additamentis bene potest concedi, attributa dependere & causari à natura divina, & Patrem à paternitate seu personalitate per quam constituitur.

12 Quæritur hic aliqui, an constitutio divinorum personarum realis vel rationis dici debeat?

Respondeo illam non debere dici realem formaliter, sed tantum virtualiter. Ratio est, quia ad realem constitutionem, præter realitatem constituentis, requiritur distinctio realis illius à constituto: Sed quamvis proprietates

A constituentes divinas personas sint reales, non sunt tamen ab illis distinctæ, distinctio realis virtuali, & formali per rationem: Ergo constitutio divinorum personarum non est realis formalis, sed realis virtualis, & formalis per rationem; sicut divina natura non est radix attributorum realiter formaliter, sed tantum realiter virtualiter, & formaliter per rationem.

ARTICULUS II.

An persona divine constituantur & distinguantur proprietatibus absolutis, vel relativis?

Quidam antiqui Theologi olim existimaverunt personas divinas proprietatibus absolutis constitui ac distingui. Pro qua sententia referuntur Joannes de Ripis, Lichetus, & Linceniensis; eamque probabilem reputat Scotus in dist. 26. quæst. unica; cui adhæsit Theodorus Smising disp. 2. quæst. 1. num. 16. Hæc tamen opinio tanquam hæretica, aut erronea, vel admixta temeraria rejicitur ab aliis Theologis, qui tanquam fidei Catholice dogma, personas divinas relativis proprietatibus constitui & distingui, unanimes consensu profitentur.

S. I.

Vera sententia statuitur.

Dico igitur, Personæ divinæ non distinguuntur, nec constituuntur proprietatibus absolutis, sed relativis.

Probatum primò conclusio ex illis verbis que habentur Matth. ultimo: *Baptizantur vos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*. Et 1. Joan. ultimo: *Tres sunt qui testimonium dant in celo, Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus*. Ex quibus locis sic arguitur: Proprietates explicatæ nominibus relativis, sunt relativæ: Sed nomina quibus in Scriptura explicantur proprietates personales, & personæ constitutæ, sunt relativæ: Ergo proprietates personales, in Scriptura explicatæ, relativæ sunt, & non absolutæ.

Probatum secundò ex Concilio Florentino sess. 18. ubi Joannes Theologus Latinus sic ait: *Personæ ex substantia, proprietatibusque subsistit*. Ubi proprietatis nomine relationes intelligi, constat ex illis verbis ibidem subjunctis: *Ipsa substantia cum personis communicat, proprietates vero nequequam communicabiles sunt; quod quidem ex relatione videtur evenire*: Ergo personæ divinæ relationibus constituuntur: nam divinam personam ex substantia, proprietatibusque subsistere, idem est ac substantiâ, & proprietate constitui.

Quod amplius urgetur ex aliis verbis Beatorum Patrum, in oratione pro unione cap. 6. ubi præmissâ identitate reali relationis & originis, sic ait: *Idem utroque quidem modo distinguuntur divina persona; prius tamen & principaliter secundum modum intelligendi, per relationes, per quas eorum constituuntur persona divina*. Quo nihil clarius & expressius pro nostra conclusione dici potest. Et licet verba prædicta non sint definitio expressa Concilii: quia tamen tacite fuerunt ab illo approbata, magnam habent auctoritatem, ita ut absque ingentis audacia & temeritate illis repugnare non liceat.

Tertio suadet conclusio ratione fundamentali. Quod est unicum personæ divinæ distinctivum, debet esse illius constitutivum; Sed sola relatio personarum divinarum distinguitur. Ergo illas constituit. Major patet ex communibus doctrinis Philosophorum, qui docent unumquodque esse hominis constituitur, per illam à cæteris rebus distinguatur (v.g. quia homo per rationalitatem in rebus distinguatur) & per consequens idem esse distinctivum & constitutivum in rebus. Minor patet disputatione præcedenti multis Conciliorum & SS. Patrum testimoniis, ac rationibus demonstrata fuit, & potest adhuc breviter suaderi. Divina infinitas petit, ut quævis divina perfectio aut formalitas sibi realiter identificet omnino id, cum quo non opponitur relativè, ut patet in discurrendo per omnes: idè enim misericordia & iustitia, voluntas & intellectus, natura & attributa, potentia & ejus operatio, non distinguuntur realiter in Deo, quia non referuntur realiter ad relationem: item relatio divina non differt realiter ab essentia, quia ad illam non refertur: Spiritio etiam activa à paternitate & filiatione realiter non distinguitur, quia licet Spiritio Patrem & Filium ad Spiritum Sanctum referat, non tamen ad paternitatem, nec ad filiationem refertur: Ergo sola relativa oppositio reale potest in Deo inducere distinctionem; & consequenter sola relatio potest distinguere realiter personarum divinas.

Confirmatur: Ab eo solum oritur distinctio personarum divinarum, à quo oritur incommunicabilitas: Sed incommunicabilitas à sola relatione provenit, cum omnes formalitates & perfectiones absolutæ, tribus personis communes sint: Ergo & personalis distinctio.

§. II.

Adversariorum argumenta solvuntur.

Objicies primò: Persona divina constituitur per substantiam: Sed substantia in Deo est quid absolutum: Ergo persona in Divinis per proprietatem absolutam constituitur. Major patet. Minor verò probatur primo ex Augustino lib. 7. de Trinit. cap. 4. dicente: *Omnis res ad se ipsam subsistit, quanto magis Deus.* Sed quod est ad se, & non ad aliud, absolutum est: Ergo substantia in Deo est quid absolutum. Secundo probatur eadem Minor ex Divo Thoma qu. 9. de potent. art. 7. ad 13. ubi docet personarum divinas habere ab essentia quod subsistant: Sed quod personis divinis convenit ratione essentia, absolutum est: Ergo idem quod prius. Probatur tertio: Substantia ex proprio conceptu explicat perfectionem: Sed relatio in Deo perfectionem non explicat, ut disp. 3. docuimus: Ergo substantia in Deo non in relatione, sed in aliquo absoluto consistit.

Respondeo distinguendo Majorem: Persona constituitur per substantiam ut dicitur perfectam independentem ab alio ut sup. entante, nego Majorem: ut dicit perfectam excludentem communicabilitatem alteri tanquam supposito, concedo Majorem. Similiter distinguo Minorem: Substantia in Deo est quid absolutum, sumpta pro perfectitate independentem, concedo Minorem: sumpta pro perfectitate incommunicabilitatis, nego Minorem. Ad cujus primam & secundam probationem, dicendum est, D. Au-

gustinum, & S. Thomam, locis allegatis, loqui de substantia in prima, non verò in secunda acceptione. Ad tertiam probationem eodem modo respondendum est, distinguendo Majorem, eamque concedendo de substantia, ut dicit perfectam independentem, & negando de substantia, ut dicente perfectam incommunicabilitatis, ut supra fuse expendimus.

Objicies secundò: Persona est idem quod suppositum rationalis naturæ, ut docet Divus Thomas supra quæst. 29. art. 2. Sed in Deo suppositum constituitur per aliquid absolutum: Ergo & persona. Minor probatur: Illud absolutum est, quod Deo convenit pro priori ad relationes: Sed suppositum pro priori ad relationes Deo convenit: Ergo absolutum est. Major patet. Minor probatur, Actiones sunt suppositorum, ut ex Aristotele communiter docent Philosophi: Sed velle, intelligere, & creare, conveniunt Deo, pro priori ad omnem relationem, cum sint actiones toti Trinitati communes: Ergo pro priori ad omnem relationem intelligitur ratio suppositi in Deo.

Respondeo concessa Majori, negando Minorem. Ad probationem verò illius dicendum est, quod quando Philosophi docent actiones esse suppositorum, accipiunt suppositum pro re subsistente, sive communicabilis, sive incommunicabilis sit: ut constat in anima rationali, quæ separata à corpore operatur ut quod, eliciendo intellectum & volitionem, cum tamen sit communicabilis corpori. Utergo aliquid operetur ut quod, sufficit ut sit subsistens, licet non sit suppositum; ac proinde ex eo quod Deus, ut præintellectus relationibus, intelligat, velit, creet, &c. non sequitur esse suppositum, sed tantum esse subsistentem substantiâ absolutâ, ut loco supra citato ostendimus.

Objicies tertio: Si relatio constitueret personam divinam, uniretur essentia, ut ex illa & essentia resultaret persona: Sed non potest relatio essentia divinam uniri; alias illam constitueret relata, cum omnis forma subiecto unita præbeat illi suum effectum formalem; formalis autem effectus relationis sit referri: Ergo relatio in Divinis nequit constituere personam.

Respondeo concessa Majori (intellectâ de unione virtuali, & per rationem) negando Minorem, quam non vincit probatio: nam forma unita subiecto non præbet illi omnem quæ continet effectum, sed duntaxat illum cujus subiectum est capax: cum autem divina essentia capax quidem sit, ut per relationem constituatur terminata, non tamen ut per illam constituatur relata; quia ad hoc requireretur, quod distingueretur realiter à termino ad quem referretur, essentia autem divina à nulla ex divinis personis reali distinctione distinguitur; idè relatio primum illi præstat; non verò secundum.

Objicies quartò: Persona divina est aliquid per se unum: Sed ex relatione & essentia non potest unum per se resultare, ut patet in rebus creatis, in quibus ex subiecto & relatione resultat unum tantum per accidens: Ergo persona divina non constituitur ex essentia & relatione.

Respondeo concessa Majori, negando Minorem. Triplex enim inter relationes divinas & creatas reperitur notabile discrimen: nam relationes in Deo pertinent ad lineam substantia, realiter identificantur cum essentia, & existentia illius existunt, ut disp. 3. ostendimus: à contra

tra verò relationes creatæ accidentales sunt, & à substantia seu subiecto cui insunt realiter distinctæ, juxta probabiliorē sententiā; nec ad esse illius trahuntur, sed habent existentiam sibi propriam, distinctam ab existentia substantiæ. quare licet ex relatione creatæ & substantia unum per se resultare non possit, bene tamen ex relatione divina, & essentia.

ARTICULUS III.

Quomodo persona Patris per relationem constituitur, & ab aliis distingui possit?

§. I.

Ratio dubitandi proponitur, & varii dicendi modi referuntur, ac reselluntur.

25 **R**atio dubitandi, eaque gravissima, est, quia Pater pro priori ad generationem supponitur constitutus in esse personæ, cum persona prius sit quam operetur. Sed paternitas non convenit Patri pro priori ad generationem, sed subsequitur ad illam; ut enim docet Philosophus 5. Metaph. text. 2. generatio est paternitatis fundamentum. Ergo per paternitatem non constituitur in ratione personæ.

Confirmatur, & urgetur magis hæc ratio. Quod subsequitur ad aliquid, non constituit, sed supponens personam, non potest ipsum constituit in ratione personæ. Atqui paternitas subsequitur ad generationem, cum fundetur supra illam; generatio autem non constituit, sed supponit constitutam personam Patris, quippe cum rei constitutio ad actionem supponatur: Ergo paternitas non constituit, sed supponit constitutum Patrem in ratione personæ.

26 Hoc argumentum Theologorum ingenia diu exercuit, & illos in diversa placita, variisque dicendi modos obire cœgit. In primis Vazquez disp. 159, cap. 5. & sequentibus, difficultatis pondere oppressus, illique succumbens, fatetur hoc argumentum convincere, Patrem non constitui in ratione personæ per paternitatem: ut de ibidem docet, formam constitutivam illius esse innascibilitatem, seu rationē fontalis principii.

27 Sed hæc responsio & doctrina cæteris Theologis displicet, & aperitissimè contrariatur D. Thomæ 1. ad Annibaldum dist. 27. qu. 1. art. 3. ad 2. ubi ait quod ratio ingeni præsupponit paternitatem. Et hæc art. 3. ad 3. docet quod innascibilitas non constituit, nec distinguit personam Patris: Hoc enim, inquit, esse non potest, cum ingenium nihil ponat, sed negativè dicatur.

28 Respondet Vazquez. Quod licet innascibilitas negatione explicetur, non tamen in negatione, sed in positivo consistit.

Sed contra: Vel illud positivum est aliquid absolutum, vel respectivum; Si primum dicatur, sequitur personam Patris per aliquid absolutum constitui, quod negat Vazquez. Si secundum, erit ipsa relatio paternitatis: in Patre enim non est alia relatio quam paternitas, vel spiritatio.

29 Respondet Vazquez, illud positivum esse relationem, non realem, sed rationis: cum enim, inquit, constitutio divinarum personarum non realis, sed rationis sit, per relationem rationis fieri potest.

Hæc tamen responsio facile potest confutari.

A Nam licet constitutio personæ divinæ non sit realis sed rationis, ex defectu distinctionis realitatis & constitutum, constitutum tamen reale est: sicut constitutio hominis per rationale, non est realis, sed rationis, & tamen constitutum est reale: Ergo quamvis constitutio solū distinguantur ratione, debent tamen esse realia. nam constitutum reale nequit per aliquid rationis constitui.

Secundus dicendi modus est Alarcon disputuli Vazquis, qui cum illo fatetur, rationem formalem constitutivam Patris non esse paternitatem, sed relationem fontalis seu radicalis principii: vult tamen relationem illam non esse rationis, sed realem, non quidem prædicamentalem (ne plusquam quatuor relationes prædicamentales in Deo cogatur admittere) sed transcendentalem.

Verum hæc sententia, seu potius modus explicandi sententiam Vazquis, est omnino improbabilis. Nam ex eo probant Theologi, personas divinas relationibus constitui, & non modis absolutis: quia juxta commune axioma, *In Divina omnia sunt idem, ubi relationis oppositio non obstat*: Atqui hoc axioma nequit intelligi de oppositione relativa transcendentali, sed tantum de prædicamentali: Ergo vel asserendum est illud argumentum esse inefficax (quo admissio, totum robur illius sententiæ evanescit) vel dicendum, nullam personam relatione transcendentali constitui. Minor, in qua solū sita est difficultas, ostenditur primò. Axioma illud semper intellectum est de oppositione relativa, prædicamento relationis propria: Sed sola oppositio relativa prædicamentalis, propria est prædicamento relationis; transcendentalis autem alijs prædicamentis convenit, sicut & ipsa relatio transcendentalis per omnium entium genera divagatur: Ergo non potest intelligi de oppositione relativa transcendentali, sed solū de prædicamentali.

D Secundò, illa quæ in creatis opponuntur relativè solū transcendentally, translata in Deum non retinent realem oppositionem, ut ostenditur in actione & principio, potentia et objecto, natura et proprietatibus: hæc enim in creatis opponuntur relativè transcendentally, quia ad deo ad principium transcendentally referunt, et similiter potentia ad objectum, et proprietates ad naturam à qua dimanant; et tamen quia non constituuntur per respectum prædicamentalem, actio et principium in Deo; non opponuntur realiter transcendentally, nec potentia cum objecto, nec proprietates cum natura divina: Ergo idem quod prius.

E Tertio, Axioma illud ab omnibus intelligitur de relativa oppositione, proveniente à relatione quæ verè et proprie relatio est: At relatio transcendentalis non est verè et proprie relatio, sed aliquid absolutum: Ergo non intelligitur de oppositione relativa transcendentali, sed de prædicamentali.

Ex quo ulterius modus ille dicendi Alarcon impugnari potest ex illo enim sequitur personam Patris per aliquid absolutum constitui; quod ille non admittit, et repugnat communi Theologorum sententiæ. Sequela patet: relatio enim transcendentalis non est vera et propria relatio, sed aliquid absolutum ab aliquo extrinseco dependens, et illud connotans; ut communiter docent Philosophi, et patet in potentis et habitibus, quæ

que per transcendentalem ordinem ad obiectum constituntur, & tamen sunt accidentia absoluta, & non relativa: Ergo si persona Patris relatione transcendentali constituitur, sequitur illam non per relationem, sed per aliquid absolutum constitui.

Hinc confutata manet aliquorum sententia, qui docent paternitatem in Divinis esse relationem solum transcendentalem, & ideo illam non supponere generationem; nec in ea fundari, si supponere generationem; quia relatio prædicatur paternitatem creatam, quia relatio prædicamentalis est. Si enim divina paternitas esset relatio solum transcendentalis, non esset vera & propria relatio, sed quid absolutum; & ita Pater non aliquid absolutum in ratione personæ conpeteret: Consequens est falsum, ut supra ostenditur. Ergo paternitas divina non est, nec dici debet relatio transcendentalis, sed prædicamentalis. Est, inquam, sive dicitur prædicamentalis, non quod sit in prædicamento relationis, sed quia esset in illo, si non esset actus purus; vel quia cum relatione creata prædicamentali convenit in respiciendo terminum ut purum terminum: licet enim respiciat filium ut productum, quia tamen talis productio est sine causalitate & dependentia, non obstat quin illum ut terminum purum respiciat. Unde inter relationes divinas & creatas notabile intercedit discriminem: nam in creatis non datur productio sine dependentia; si vero si relatio creata respiceret terminum ut productum, illum ut se dependentem, & per consequens, non ut purum terminum respiceret: in Divinis vero productio absque dependentia invenitur, ex quo fit, quod paternitas divina Filium ut purum terminum respiciat, quamvis ad illum ut à Patre productum terminetur.

Quartus modus dicendi est nostri Herrera, in manuscriptis ad istam quætionem, ubi docet quod licet paternitas creata supponat generationem, quia accidens est, non tamen divina, quia est substantialis & subsistens, unde ista proportio ad generationem in Patre intelligi potest, etiam sub conceptu & munere referendi. Videatur hæc doctrina habere fundamentum in D. Thoma: nam hic art. 2. ad 4. docet, quod relatio præsupponit distinctionem suppositoium, quando est accidens: si vero subsistens sit, non supponit, sed secum deferret suppositoium distinctionem. Et in 1. dist. 27. quæst. 1. art. 2. sic ait: *Ipsa relatio potest tripliciter considerari, vel in quantum est relatio absoluta; & ex hoc non habet quod præcedat operationem; imò magis quod sequatur; vel in quantum est relatio divina, quæ est constitutus personam, & est ipsa persona subsistens; & sic præcedit secundum intellectum operationem; vel in quantum est ipsa operatio personalis, & sic non potest secundum intellectum, & idem.* Quibus verbis satis videtur ianueri, quod paternitas divina, quamvis ex conceptu relationis sit sic operationem sequatur; quia tamen divina, substantialis, & subsistens est, etiam sub expresso relationis conceptu, generationi præsupponitur.

Sed nec placet modus iste dicendi: licet enim ex eo quod paternitas divina non sit accidens, sed substantia, habeat quod non supponat generationem accidentalem, sicut paternitas creata, vel ad summum quod sub conceptu subsistentis & formæ hypostaticæ ad generationem præintelligatur, non tamen quod generationem substantialem non præsupponat, & ad illam, sub conceptu & munere referendi, non sublequatur. Suppono ex D. Thoma hic art. 4. in corp. distin-

A qui in paternitate rationem relationis, & rationem formæ hypostaticæ, & sub priori consideratione generationem supponere, ac super illam fundari, sub alia vero generationem præcedere, & personam constituere. Quod etiam docuerat S. Doctor supra quæst. 29. art. 4. ad 1. quæst. 9. de potentia art. 4. & quæst. 10. art. 3. Nec contrarium docet locis in favorem Herrera adductis, sed solum statuit discrimen inter paternitatem creatam & divinam, consistens in hoc, quod creata sub omni conceptu generationem supponat; divina vero sub uno conceptu supponat generationem, & sub alio illam præcedat, ut infra explicabimus.

Adde, quod ex illa sententia sequitur, dato per impossibile, quod prima persona Trinitatis non generaret secundam, fore nihilominus Patrem. Sed hoc absurdum est, eo quod implicet concipi patrem non gerentem filium, cum pater sit filii pater: Ergo, &c. Sequela probatur: Nam juxta hunc modum dicendi, paternitas divina non fundatur in generatione, nec illam supponit sub aliquo sui conceptu, sed ad illam adæquatè præsupponitur: Atqui prius, in quantum prius, non dependet à posteriori, manetque, illo per impossibile ablato, sicut per impossibile voluntate ablata, intellectus remaneret, quia intellectus voluntatem præcedit: Ergo ex illa sententia sequitur, filio per impossibile ablato, vel à prima persona non genito, adhuc remansurum Patrem nedum in esse personæ, sed etiam in esse Patris.

Confirmatur & magis urgetur hæc ratio. Quia absoluta in Deo sunt priora notionalibus & proprietatibus relativis, ideo istis per impossibile ablatis, adhuc absoluta remaneret: Ergo si paternitas adæquatè sumpta, est prior generatione filii, hæc per impossibile ablata, paternitas divina, & pater in esse Patris remaneret.

Confirmatur amplius: Id dicitur remansurum alio per impossibile ablato, quod hoc non intellectus intelligitur: Sed eo ipso quod paternitas, sumpta adæquatè, præcedat generationem filii, intelligitur paternitas, non intellectus generatione: Ergo eo ipso concedendum est mansuram paternitatem, ablata per impossibile generatione.

Denique alii docent paternitatem, ut est subsistens substantiæ absolutæ essentiæ, constituere personam Patris, & prout sic non sequi, sed antecedere generationem; sub conceptu vero explicito & differentiali relationis, supra generationem fundari, & Patrem in esse personæ constitutum supponere. Pro qua sententia referuntur Durandus, Capreolus, & Ferratiensis. Sed illa, cujuscumque Authoris sit, confutata manet ex dictis supra disp. 5. ubi ostendimus personas divinas non posse constitui in ratione personæ per substantiam absolutam, sed solum per relativam, quæ sola potest fundare, seu præstare incommunicabilitatem, & distinctionem in personis divinis.

§. II.

Vera solutio propositæ difficultatis.

Hic ergo modis dicendi relictis, vera propositæ difficultatis solutio sumitur ex D. Thoma hic art. 4. & aliis locis supra citatis, ubi docet, quod paternitas divina dupliciter considerari potest, per modum scilicet relationis, & per modum formæ hypostaticæ: primo modo sumpta

supra generationem fundatur, & Patrem in ratione personæ constitutum supponit: secundo autem modo ad generationem supponitur, & Patrem in esse personæ constituit. Juxta quam doctrinam, ad rationem dubitandi initio propositam respondetur, concessa Majori, distinguendo Minorem. Paternitas non convenit Patri, pro priori ad generationem, sed subsequitur ad illam: paternitas, ut est relatio, concedo Minorem: ut est forma hypostatica, nego Minorem, & Consequentiam, vel distinguo Consequens, distinctione Minoris. Similiter ad confirmationem, concessa etiam Majori, distinguo Minorem: Paternitas ut est relatio, seu ut exercens munus referendi, sequitur ad generationem, & supra illam fundatur, concedo Minorem: ut forma hypostatica, & ut gerens munus substantiæ, nego Minorem, & distinguo Consequens eadem distinctione. Solutio est D. Thomæ hic art. 4. dicens: *Proprietas personalis Patri potest considerari dupliciter: uno modo ut est relatio, & sic secundum intellectum presupponit actum notionalem, quia relatio, in quantum hujusmodi, fundatur super actum: alio modo secundum quod est constitutiva personæ, & sic oportet quod præintelligatur actum notionalem; sicut persona agens præintelligitur actioni.*

42 Eandem doctrinam & solutionem sub aliis terminis tradit Capreolus in 1. dist. 25. quaest. 1. ubi docet, quod relatio in Divinis consideratur dupliciter, scilicet ut forma individualis, & quantum est relatio; & sub prima ratione dicit dare incommunicabilitatem, & personas constituere; sub secunda verò personam constitutam, originemque supponere. Similiter Cajetanus hic art. 4. ait paternitatem in Divinis posse significari dupliciter, scilicet ut conceptam, & ut exercitam; & primo modo antecedere generationem, & patris personam constituere, ac exercere munus hypostaticæ formæ; secundo verò generationem subsequi, & in illa fundari, ac exercitium formæ relativæ, ipsumque actum referendi habere.

§. III.

Solvuntur objectiones.

43 **C**ontra hanc responsionem & doctrinam ex D. Thomæ desumptam, in qua tota hujus difficillimæ quæstionis solutio consistit, plura nec levia obijci possunt argumenta. In primis enim ex illa videtur sequi, quod in Divinis pro priori ad generationem Filius intelligatur: Sed hoc absurdum est; Ergo &c. Sequela probatur: Pater non potest concipi, nisi intelligatur Filius, quia relativa sunt simul cognitione; Ergo si in Divinis Pater pro priori ad generationem intelligatur constitutus per paternitatem, Filius etiã antecederet ad actum generandi intelligetur.

44 **R**espondeo negando sequelam: quia Pater antecederet ad actum generandi non constituitur per paternitatem, secundum munus referendi ad terminum (sub qua ratione est simul cognitio cum Filio) sed sub munere subsistendi incommunicabiliter; quo pacto non concipitur in ordine ad Filium, nec intelligitur esse simul cognitio cum illo.

45 **I**nstabis: Non potest relatio concipi, nisi intelligatur secundum suam essentiam, & rationem differentialem, quã à cæteris entibus differet: Sed propria essentia relationis est ad aliud se habere, seu respicere terminum, & per hoc à cæteris prædicamentis differet: Ergo non potest pro aliquo priori intelligi, nisi concipiatur secundum munus referendi ad terminum.

A Confirmatur, & urgetur amplius: Impossibile est concipere aliquam formam communem vel uniti subjecto, nisi illi tribuat suum effectum formalem: Sed effectus formalis relationis est actu referre: Ergo eo ipso quod intelligitur unita vel communicata subjecto, intelligitur ut actu referens: & per consequens implicat quod paternitas pro priori ad generationem intelligatur constituere Patrem in ratione personæ, nisi etiam pro illo priori intelligatur ut actu referens Patrem ad Filium.

B Ad instantiã respondeo, concessa Majori, distinguendo Minorem: essentia relationis est respicere terminum, ut quo, per modum entitatis informantis respiciendo subjectum, concedo Minorem: ut quod, & exercitè attingendo terminum, nego Minorem. Sicut enim calor non calefacit ut quod in exercitio, sed est id quo calefacit: ita etiam relatio non respicit ut quod & exercitè terminum, sed est id quo subjectum exercitè & ut quod illum respicit, ex quo fit, quod illa in aliqua prioritate afficitur subjectum, vel in se reddatur subsistens. Si subjectum non habeat, priusquam attingat terminum ut quod in exercitio, quia hoc exercitium dependet ex esse quod habet in subjecto, Patris ergo consideratur relatio ut afficiens subjectum, aut subsistens, quã ut attingens terminum ut quod, & in illo priori divina relatio intelligitur à nobis constituere personam in ratione personæ. Unde

C Ad confirmationem dicendum est, quod licet forma in re existens debeat in re omnino effectum formalem subjecto capaci præbere, si tamen ex illa plures effectus formales proveniant, non est necesse ut omnes subjecto præter pro omni priori, unde potest in aliquo prioritate intelligi ut tribuens alium. Constat hoc in anima rationali, quæ pro aliquo priori tribuit gradum corporeitatis, pro quo non præstat gradum vegetandi, sentiendi, & ratiocinandi. Quamvis ergo paternitas in Divinis habeat pro effectu, vel quasi effectu formali, referre actu Patrem ad Filium, & pro priori ad actum generationis intelligatur prima personæ conveniens, non oportet tamen quod pro illo priori illam constituat actu relatum, sed sufficit quod pro signo posteriori, secundo ad generationem, præbeat talem effectum.

D Secundo contra eandem distinctionem, & doctrinam D. Thomæ insurgit Durandus, & ait ex illa sequi, Patrem, pro priori ad generationem, intelligi constitutum per aliquid absolute: Consequens est falsum, ut patet ex his dictis: Ergo &c. Probatur sequela: Licet possit intelligi ratio communis, nullã intellectus rationali aut irrationali; non tamen stat, de concreto sub ratione communi negari unum ex divinis: Sed juxta D. Thomam, pro priori ad originem actum intelligitur prima persona constituta per aliquid, & negatur esse relatum; cum negetur Patrem pro illo priori esse relatum ad Filium: Ergo necessariò affirmatur prima persona constituta per aliquid absolute.

E Hoc tamen argumentum, est acutè excogitatum, ex non penetrata doctrina D. Thomæ procedit: Unde facile ad illud respondetur, negado sequela: ad cujus probationem concessa Majori, distinguo Minorem: negatur esse relatum, sub omni relatione.

relationis conceptu, nego Minorem; sub aliquo A
relationis conceptu, concedo Minorem, & ne-
go Consequentiam. Nam licet pro priori ad ori-
ginem activam intelligatur persona Patris con-
stituta, & negetur de illa pro tali prioris relatio-
nis conceptu expresso ad, non tamen negatur
sub conceptu omni relationis conceptu. Nam in
divina relatione invenitur conceptus expressus
ad, & ratio in, seu conceptus subsistentis: licet au-
tem pro priori ad originem activam non intelli-
gatur paternitas sub conceptu expresso ad, intel-
ligatur tamen sub conceptu formæ hypostaticæ;
ergo proinde de Patre ut sic constituto non nega-
tur adæquate relatio, sed tantum inadæquate;
quod sufficit ut non affirmetur constitui per ali-
quid absolutum.

Dices: Ut Pater intelligatur constitui per ali-
quid relativum, debet de illo affirmari relatio,
secundum ultimam differentiam, quæ differt ab
causibus absolutis: At relatio non differt ab acci-
dentibus absolutis, penes rationem in, imò po-
tius in illa ratione cum illis convenit, sed solum
per rationem ad: Ergo debet affirmari de Patre
relatio, non solum secundum rationem in, seu
secundum conceptum subsistentiæ & hyposta-
ticæ formæ, sed etiam secundum rationem ad, &
sub expresso relationis conceptu.

Respondeo concessa Majori, distinguendo
Minorem: non differt ab entibus absolutis penes
rationem in, adæquate, concedo Minorem;
inadæquate, nego Minorem, & Consequen-
tiam. Sicut enim actio, licet dicat habitudinem
non solum ad principium à quo egreditur, sed
etiam ad subiectum in quo recipitur, differt ta-
men à passione, non solum in prima, sed etiam in
secunda habitudine; quia passio dicit ordinem
ad subiectum, sistendo in illo; actio verò impor-
tat habitudinem ad illud, cum exigentia essen-
tialiter ordinis ad principium. Ita pariter, licet re-
latio respiciat subiectum, illique inhaereat, sicut
& alia accidentia; differt tamen ab illis, inadæ-
quate saltem penes inhærentiam, seu rationem
in, in eo quòd illa accidentia absoluta, ut quanti-
tas & qualitas, respiciunt subiectum ratione sui,
in illo sistendo, & ponendo in eo aliquid per
quod se habet ad se, & non ad aliud; relatio verò
secundum propriam rationem sui generis, non
respiciit subiectum ratione sui, & sistendo in illo,
sed ponendo in illo aliquid per quod sit tale in se,
& ad se, sed ordinando illud ad terminum, & ra-
tione illius, ut supra disp. 9. art. 5. explicatum est.

In Deo verò, in quo relatio non est inhærens, sed
subsistens, ratio subsistentiæ relationi propria, per
hanc differt à subsistentia absoluta, quæ omnibus
perfectioribus divinis communis est, quòd hæc
non connectitur essentialiter cū respectu ad ter-
minum, nec eum essentialiter exigit, bene tamen
illa. Et ita paternitas, etiam sub conceptu subsi-
sistentiæ, & formæ hypostaticæ, à perfectionibus
absolutis inadæquate distinguitur, nec absoluta,
sed relativa est; quia licet conceptu ad, seu respec-
tum ad terminum non explicet, illi tamen impli-
cat, & imbibat, & cū eo essentialiter connectitur.

Inhabis: Hoc non sufficit, ut paternitas, sub
conceptu formæ hypostaticæ, relativa dicatur:
nam essentia divina imbibit relationes, & con-
nectitur cum illis, & tamen ejus conceptus non
est relativus, sed absolutus: Ergo pariter quòd
subsistentia in paternitate inclusa imbibat in se
respectum paternitatis ad Filium, & cum illo
connectatur, non sufficit ut sit formaliter in li-
nea relationis.

Tom. II.

Sed nego consequentiam, & paritatem. Nam
divina essentia etiam imbibat in se relationes, &
cum illis connectatur, cum nulla tamen illarum
adæquatur aut convertitur; & ideo connectio es-
sentiæ cum relationibus, non constituit illam
formaliter relativam, sed illi convenit ratione
infininitatis. Ratio verò subsistentiæ in paternita-
te inclusa, connectitur cum ad paternitatis, con-
nexionem adæquatam & convertibilem; & taliter pa-
ternitatem subsistentem constituit, quod in sub-
sistendo non sistit, sed illam subsistentem reddit,
ut eam ad Filium referat.

Objicies tertio: Paternitas in Divinis perso-
nam constituit per illum conceptum & forma-
litatem, per quam tribuit incommunicabilitatem;
Sed illam non præstat, in quantum est subsi-
stens, sed solum quatenus respicit terminum &
correlativum cui opponitur: Ergo non consti-
tuit Patrem in ratione personæ, ut habet ratio-
nem formæ hypostaticæ subsistentis, sed sub
conceptu explicito relationis, seu respectus ad
terminum.

Confirmatur: Constitutivum rei debet illam
distinguere ab aliis: Sed paternitas sub formæ
hypostaticæ conceptu, in signo antecedente ge-
nerationem, non distinguit Patrem à Filio; cum
in illo priori Filius adhuc non intelligatur: Ergo
nec Patrem in tali signo in ratione personæ con-
stituit.

Ad objectionem respondeo distinguendo
Majorem: per illum conceptum & formalita-
tem, per quam tribuit incommunicabilitatem,
primariam, concedo Majorem; secundariam, seu
supponentem aliam priorem, nego Majorem; &
sub eadem distinctione Minoris, nego Conse-
quentiam. Nam persona constituitur per pri-
mam incommunicabilitatem: hæc autem non
præstat relatio, sub expresso relationis conce-
ptu, nam ut sic supponit originem, & hæc suppo-
nit constitutam personam, & consequenter prout
sic relatio supponit incommunicabilitatem pri-
orem, & personam constitutam. Sicut relatio Spi-
ratoris, quamvis sit incommunicabilis personæ
precedenti ut termino voluntatis, non tamen
constituit personam, quia illius incommunicabi-
litas prima non est, sed aliam priorem supponens,
& origo sub conceptu originis etiam est incommu-
nicabilis: quia tamen priorem incommuni-
cabilitatem ex proprio conceptu supponit, non
constituit personam, sed illa constituta supponit.

Ad confirmationem respondetur negando
Majorem: licet enim constitutivum rei debeat
esse distinctivum illius ab aliis, non tamen ne-
cesse est, quòd illam actu ab aliis distinguat. Si-
cut id quo Adam, antequam essent alii homi-
nes, constituebatur, actu illum ab aliis non di-
stinguebat, sed solum distinctivum illius erat.
Unde licet conceptus subsistentiæ, seu formæ
hypostaticæ, actu non distinguat Patrem à Filio,
in signo antecedenti generationem, in quo Fi-
lius nondum intelligitur: quia tamen potest il-
lum à Filio distinguere, & essentialiter exigit
connecti cum respectu ad terminum, quo Pater
actu à Filio distinguitur, per illum Pater in ra-
tione personæ constituitur. Solutio est D. Tho-
mæ quæst. 8. de potent. art. 3. ad 7. ubi hæc scri-
bit: De ratione hypostasis duo necesse est esse: quorum primus
est, quòd sit per se subsistens. Et in secundis: secundus est,
quòd sit distincta ab aliis hypostasis ejusdem naturæ. Si ea
men contingat in eadem natura alias hypostases non erant,
nihilominus hypostasis erit: sicut Adam, quando non erat

Na a

alija

hypostasis in humana natura. Semper ergo necessarium est intelligere hypostasim generantem, ante generationem, quantum ad id quod hypostasis subsistit in. si una existens, non tamen in quantum est ab alia hypostasi eiusdem naturae distincta, si per solam huiusmodi generationem alia hypostasis eiusdem naturae originatur. Sicut Adam non fuit distinctus ab aliis hypostasibus eiusdem naturae, priusquam mulier ex eius costa formaretur, & eius filii ab eo propagarentur. In Divinis autem non multiplicantur hypostases, nisi per processionem aliarum personarum ab una: prius ergo est intelligere hypostasim Patris, in quantum est subsistens, quam generationem, non tamen in quantum est distincta ab aliis hypostasibus eiusdem naturae, quae non procedunt nisi hac generatione supposita.

58 Objicies quintò: Non minus est de ratione actionis naturam supponere, quam de ratione relationis ut exprimentis respectum ad terminum, praesupponere personam: Sed in sententia frequenti apud Thomistas, quam in Tractatu de attributis, ut probabilior defendimus, actio intelligendi, quae substantialis est & subsistens, non supponit constitutam divinam naturam, sed illam primò constituit: Ergo pariter paternitas divina, etiam sub expresso relationis conceptu, Patris personam constituere potest.

Disp. 2.
art. 1.

59 Respondeo primò, negando Majorem: ratio enim actionis immanens, cum sit actus perfectus, & non habeat rationem actionis, nisi tantum grammaticaliter, non consistit in egressu à principio, sicut actio transiens & praedicamentalis, sed in ratione ultimae actualitatis, in qua nulla egressio importatur.

Secundò datà Majori, distingo Minorem: Intellectio divinam naturam constituit, sub conceptu explicito operationis & egressionis à principio, nego Minorem: sub ratione ultimae actualitatis gradus intellectivi, concedo Minorem: & nego Consequentiam. Ex hoc enim solùm potest inferri, quòd sicut actio intelligendi, sub conceptu ultimae actualitatis, constituit divinam naturam, non autem sub conceptu egressionis à principio; ita paternitas, non sub conceptu respectus ad terminum, sed sub ratione formae hypostaticae, personam constituit.

60 Objicies ultimò: Ratio formae hypostaticae & relationis in paternitate non distinguuntur virtualiter, sed sunt duae tantum formalitates, aut multa inadaequata illius: Ergo quidquid dicitur de una, debet etiam affirmari de alia; & per consequens si paternitas, ut forma hypostatica, constituit personam, illam etiam constituit, ut est relatio.

61 Respondeo primò, plures Theologos non improbabiler admittere distinctionem virtuales, saltem inadaequatam, inter rationem formae hypostaticae, & relationis, fundatam in divina eminentia, ratione cujus una indivisibilis entitas aequivaleret pluribus perfectionibus, in creaturis realiter distinctis, & ad diversas lineas pertinentibus, relationi scilicet, & subsistentiae. Sed quidquid sit de hoc.

62 Respondeo secundò, dato Antecedente, negando Consequentiam: nam de secunda Trinitatis persona verum est dicere, quòd est verbum creaturatum, & quòd non est filius illarum; & tamen ratio verbi & ratio filii non distinguuntur virtualiter. Divinitas etiam unitur mentibus Beatorum ut species, non autem ut intellectio, vel natura; & tamen in probabiliori sententia, species, intellectio, & natura, sunt una & eadem

A formalitas, absque virtuali discrimine. Item in Verbo Divino ratio terminalis vitalis, & representatio uniri potest terminus Beatorum, propter representatio actualissima, & non potest uniri sub ratione termini vitalis intellectio. Cur ergo similiter de paternitate, ut est forma hypostatica, affirmari non poterit, quòd Patrem in ratione personae constituat, & negari de illa ut est relatio? quamvis conceptus formae hypostaticae & relationis identificentur in illa sine virtuali discrimine.

B

§. IV.

Alia argumenta solvantur.

Licet ex dictis §. praecedenti plura argumenta, quibus probari solet personas divinas per aliquid absolutum constitui, facile dissolvi possint; ut tamen illorum solutio melius percipitur, ea breviter hic proponemus, ac diluemus.

Objicitur ergo primò: Nulla persona habet per propriam actionem formam sui constitutam; cum rei constitutio ad actionem supponatur: Sed Pater habet paternitatem per propriam actionem, scilicet per generationem; cum idem sit Pater, quia generat: Ergo paternitas non constituit Patrem in esse personae.

Secundò, Si Pater pro priori ad generationem, per paternitatem in ratione personae constitueretur, sequeretur quòd foret Pater, quamvis per impossibile non generaret: Sed hoc absurdum & chimericum est: Ergo & illud. Probarur sequela: Quod prius est alio, effect, posteriori per impossibile ab alio: Ergo si pro priori ad generationem Pater in ratione personae per paternitatem constituitur, esset Pater, quamvis per impossibile non generaret.

Tertio, Id quod productum termino oritur, non potest terminum constituere, alias idem à seipso oriretur: Sed relatio filiationis oritur productum termino; hæc enim est differentia inter actionem & relationem, quòd actio est essentialis termini, relatio autem posita termino oritur: Ergo filiationis divina secundam Trinitatis personam non constituit terminum generationis, sed illam in ratione termini constitutam supponit, & consequenter etiam in ratione personae.

Denique, Juxta Philosophum 5, Phisic. ad relationem non datur per se motus, nec per se actio: Ergo relatio non potest constituere terminum per se actionis: Sed persona Filii est terminus per se actionis generativae: Ergo non constituitur per relationem in ratione personae.

Hæc tamen argumenta ex principiis supra statutis facile dissolvi possunt. Unde ad primum, concessa Majori, distingo minorem: Pater habet per propriam actionem paternitatem, ut relatio est, concedo minorem: ut est forma hypostatica, nego minorem, & consequentiam. Vel distingo Consequens, distinctione minoris, & concedo consequentiam de paternitate sub conceptu relationis: nego autem de paternitate, sub conceptu formae hypostaticae.

Ad secundum nego sequela majoris: ad cuius probationem, concessa Antecedente, nego Consequentiam. Licet enim pro priori ad generationem, Pater per paternitatem, ut habet rationem subsistentem, & formam hypostaticam, in ratione personae constituitur, intelligatur, non tamen in ratione

Patris: cum hæc denominatio supponat genera-
tionem, & oriatur a paternitate, ut relatio est,
sub qua formaliter & conceptu, in illo priori
non intelligitur. Unde licet Pater per paternita-
tem in ratione personæ constituatur, non sequi-
tur illum futurum Patrem, licet non generaretur
per paternitatem, prout Patrem in esse Patris con-
stituit, supra generationem fundatur, ac proin-
de nequit intelligi manere, generatione sublata.

Nec etiam sequitur (ut tacite obiectioni oc-
curramus) manuram primam Trinitatis perso-
nam, si Filium non generaret: nam cum prima-
rius ille conceptus, sub quo paternitas personam
Patris constituit, sit in adæquatus quidam conce-
ptus differentialis ipsius paternitatis, imbibens
in se secundarium, & intimè cum illo connexus
intra lineam relationis, non potest primarius
manere, secundariò per impossibile ablato; &
cum secundarius manere non possit, generatio-
ne sublata, consequens sit, quòd nec primarius
possit intelligi manere, sublata generatione.

Ad rectam, concessa Majori, distinguo Mino-
rem, illamque concedo de relatione quæ est acci-
dens, nego autem de relatione quæ substantia est:
hæc enim, licet sub conceptu explicito referen-
tis intelligatur posito termino oritur, sub conce-
ptu tamen subsistentis, & formæ hypostaticæ,
non oritur posito termino, sed terminam actio-
nis per se primò constituit. Filiatio autem divina
non est relatio accidentalis, sed subsistens & sub-
stantialis; & idèd quamvis sub expresso conce-
ptu referentis non constituat terminum, sed in-
telligatur subsequi ad terminum constitutum,
sub ratione tamen subsistentis & formæ hypo-
staticæ, non sequitur ad positionem termini, sed
Primum in ratione termini & personæ constituit.
Et per hoc patet solutio ad ultimum argumen-
tum. Major enim distinguenda est, & conceden-
da de relatione accidentalis ac in hærente; negan-
da de relatione substantiali & subsistente,

§. V.

Corollarium præcedentis doctrinæ.

Ex dictis in hoc articulo, infertur personas di-
vinas per origines activas & passivas non
constitui. Ita D. Thomas hic art. 2. & alii Theo-
logi communiter, contra D. Bonaventuram, &
Richardum à S. Victore.

Probat primò: Prius est aliquid constitui in
alio esse, quàm operari: Ergo Pater prius concipitur
constitutus in esse personæ, quàm generans
Filium; & per consequens nequit per generatio-
nem in ratione personæ constitui. Idem patet de
Filionam generatio passiva non est forma dans
esse formaliter, & via ad formam formaliter con-
sistentem: Petrus enim v. g. non habet esse for-
maliter per suam nativitatem, sed tantùm vitaliter,
quia scilicet nativitate inducitur humanitas, illam
formaliter constituens in esse hominis: Ergo
Filius in Divinis non constituitur in esse per-
sonæ formaliter per nativitatem, aut passivam ge-
nerationem, sed tantùm vitaliter, quatenus est via
ad substantiam formaliter constituentem. Quo
argumento usus est D. Thomas quæst. 8. de po-
tentia art. 3.

Constat, & magis illustratur hæc ratio.
Constitutivum rei debet significari ut manens in
illa, non autem ut ab illa egrediens, vel in illam
tendens: Sed origo activa significatur ut egredi-
ens

ens à persona, passiva autem, ut in personam
tendens: Ergo origo, in quantum talis, non est
forma constituens personam.

Confirmatur amplius: Constitutivum rei ha-
bentis esse fixum & permanens, debet significari
ut fixum & permanens, non ut viale: Sed origo ac-
tiva vel passiva, non significatur ut aliquid fi-
xum & permanens, sed ut habens esse viale; per-
sona autem divina aliquid permanens est: Ergo
origo activa vel passiva non est forma constituti-
va illius. Quæ etiam ratio est D. Thom. hic art. 2.

Idem corollarium suaderi potest ex principiis
disp. 2. statutis. Ibi etiam ostendimus, originem in
Deo, tam activam, quàm passivam, importare in
recto aliquid absolutum, & de connotato solum
& in obliquo dicere relationem ut modificantem:
v. g. generatio activa consistit in intellectuione di-
vina, ut est in Patre, & prout per relationem pa-
ternitatis modificatur: generatio verò passiva
consistit in eadem intellectuione, ut communica-
ta Filio, & per relationem filiationis modificata.
Ex qua doctrina, ibidem fusè statuta, hoc potest
argumentum confici. Origo tum activa quàm
passiva in recto aliquid absolutum est: Atqui cõ-
stitutivum personæ divinæ non est absolutum
in recto, sed respectivum; cum sit incommuni-
cabile, & distinguens realiter personam, quod
soli respectivo potest competere: Ergo origo si-
ve activa, sive passiva, personas divinas non con-
stituit.

§. VI.

Solvuntur argumenta in contrarium.

Objicies primò: Fulgentius lib. 1. de fide ad
Petrum cap. 1. sic ait: Quia aliud est genuisse,
quàm natum esse; aliudque procedere, quàm genuisse. &
natum esse: manifestum est quòd alius est Pater, alius Fi-
lius, alius Spiritus sanctus. Ubi per origines distin-
guit divinas personas. Item Damascenus lib. 1.
de fide cap. 2. dicit: Patrem, Filium & Spiritum san-
ctum, omnino esse unum, excepta ingeniti generationis,
& processionis proprietate. Et ipse D. Thomas hic
art. 2. quamvis dicat personas constitui prius &
principaliter relationibus, addit tamen constitui
etiam aliquo modo per origines.

Respondeo hæc omnia testimonia posse expli-
cari de constitutivo quasi à posteriori, & quoad
nost: quia nos ex reali processione unius personæ
ab alia, colligimus, primarium divinarum perso-
narum constitutivum esse ipsas relationes. Spe-
cialiter verò ad Augustinum respondet D. Tho-
mas qu. 8. de potentia art. 3. ad 14. per nomina
originum, ipsum intellexisse ipsas relationes o-
riginum; quod manifestius est de Damasceno.

Ad ipsum verò D. Thomam dicendum est,
quòd cum origines, secundùm id quod addunt
supra actus essentiales, pertineant ad lineam re-
lationum, sicutque ipsæ relationes sine distinctione
virtuali, re ipsa potest dici quòd origines ad cõ-
stitutivum personarum pertineat, hoc ipso quod
relationes ad illud pertinent. Sicut quia intelle-
ctus, species intelligibilis, & intelligere, perti-
nent ad eandem lineam, re ipsa illa omnia perti-
nent ad constitutivum naturæ divinæ. Cum hoc
tamen fiat, quòd loquendo de constitutivo divi-
narum personarum, secundùm nostrum modum
conciipiendi, sicut loquimur in præsentem, debeamus
dicere personas constitui relationibus, non
originibus, propter rationes adductas. Et idèd
notanter hic S. Doctor ait: *Nostro modo concipiendæ*

personas constitui non originibus, sed relationibus.

76 Obijcies secundò: Primum rei distinctivum est etiam eius constitutivum: Sed generatio activa distinguit Patrem ab aliis personis divinis, cum conveniat Patri, & repugnet Filio, & Spiritui sancto; & aliàs est prior paternitate, ut pote fundamentum illius, & consequenter primò distinguit: Ergo Patrem in esse personæ constituit.

77 Respondeo concessa Majori, distinguendo secundam partem Minoris: est prior paternitate, sub explicito relationis conceptu. concedo Minorem: sub formalitate & conceptu subsistentiæ seu formæ hypostaticæ, nego Minorem & Consequentiam. Licet enim distinctio præstita Patri à generatione activa, sit prior illà quam præbet relatio ut referens, non tamen est prior illa quam præstat personæ Patris paternitas, ut forma hypostaticè subsistens; & consequenter non generatione activa, sed paternitate sic sumptà, Pater in esse personæ constituitur.

78 Dices, Generatio passiva est prior filiatione, etiam ut habet rationem subsistentiæ, & formæ hypostaticæ, cum sit veluti fieri illius: Ergo Filius per originem passivam in ratione personæ constituitur.

Sed nego consequentiam: licet enim generatio passiva filiationem præcedat prioritate à quo se habet tamen ut aliquid viale & fluens, non verò ut aliquid fixum & permanens, quod ad rationem constitutivi requiritur, ut patet ex supra dictis.

79 Instabis: Licet origo passiva, sub explicito conceptu originis, se habeat per modum fluxûs & viæ; sub conceptu tamen subsistentis, quem implicitè importat, se habet ut aliquid fixum & permanens: Ergo sub illo conceptu implicito personam Filii poterit constituere. Consequentia probatur: licet enim relatio non explicet rationem subsistentiæ & formæ hypostaticæ, quia tamen illam implicat, potest personam Filii constituere: Ergo pariter idem poterit præstare generatio passiva.

Simile argumentum fieri potest de origine activa: quam vis enim paternitas, sub explicito relationis conceptu, non constituat Patris personam, sed constitutum supponat; sub conceptu tamen subsistentis quem implicat, illum, per nos constituit in ratione personæ: Ergo pariter, quântumvis origo activa sub explicito conceptu egressionis & viæ, non constituat, sed supponat personam Patris, sub conceptu tamen subsistentis, què implicitè importat, poterit illà constituere.

80 Respondeo concessa Antecedente, negando Consequentiam: ad cujus probationem, nego similiter Consequentiam & paritatem. Ratio discriminis est: quia respicientia termini, quam relatio explicat, non repugnat inhærentiæ, vel subsistentiæ; imò taliter relatio explicat respectum ad terminum, quod alterum horum petit; inhærentiam relatio creata, & subsistentiam divina: conceptus autem explicitus viæ, non petit permanentiam implicitam; ut constat in generatione creata, quæ quamvis pro explicito inhæreat, non tamen permanentem inhæret, sed vialiter & transeunt: idemque de divina est dicendum, quòd nempe explicet rationem viæ; & licet implicet subsistentiam, & revera permanens sit; ex vitâ tamen conceptus quem explicat, non exposcit permanentiam, quam exigere deberet, ut secundum conceptum implicitum subinducere posset rationem formæ hypostaticæ, & esse constitutivum personæ. Ex quo patet responso

A ad similem instantiam, quæ de origine activa procedit, & discrimen, quod inter paternitatem & generationem activam reperitur.

DISPUTATIO XII.

De aequalitate, & similitudine Divinarum Personarum.

Ad questionem 42. D. Thoma.

B PRætermittimus quæ de actibus notionibus docet S. Thomas quæst. 43. quia de illis, & de illorum principis disputat. 2. sub pertractatum est, agendo de processionibus Divinarum Personarum, & solum hic agimus de illarum aequalitate & similitudine, de qua ipsam sanctus Doctor diserte quæst. 42.

ARTICULUS UNICUS.

An similitudo & aequalitas Divinarum Personarum sint relationes reales, vel rationales.

§. I.

Præmittuntur quæ de se sunt certa, & respondentur sententia.

SUPPONIMUS tanquam certum de fide, personas divinas esse inter se perfectissimè similes & æquales. Illa enim (ut docet Aristoteles 5. Metaph. cap. 5.) similia & æqualia dicuntur, quorum una est qualitas, & quantitas: sumendo qualitatem vel strictè, prout convenit rebus creatis, vel largè, prout idem significat quòd forma, & quantitatem, pro extensione abstracte ab extensione dimensionis, seu molis, & ab extensione perfectionis & virtutis: Sed personæ divinx in eadem divinitatis forma, & in eadem essendi magnitudine communicant: Ergo sunt perfectissimè similes & æquales. Unde in Symbolo Athanasii sic habetur: *Qualis Pater, talis Filius, talis Spiritus sanctus.* Et ibidem personæ divinx coeternæ dicuntur & coæquales. Item Psal. 109. vers. 1. Filius dicitur sedere à dextris Patris. Et in fine ejusdem Psalmi contra Patrem describitur ut sedens ad dexteram Filii, subditur enim: *Dominus à dextris tuis.* Non quòd personæ divinx mereant sedes, & modò Filius ad dexteram Patris, modò Pater ad dexteram Filii se deat: sed ut designetur, nullum inter illas graduum aut dignitatum distinctionem, sed perfectissimam in gloria, maiestate potentia, & perfectione inveniri æqualitatem.

Sed in contrarium obijci potest hoc difficile argumentum. Cui de sic aliqua dignitas & perfectio alteri competens, non est illi æqualitas dignitatis & perfectionis: Sed Filio deest dignitas aliqua & perfectio Patri conveniens: Ergo in dignitate & perfectione non est Patri æqualitas, Probatur Minor: Paternitas est aliqua dignitas & perfectio: Sed illa convenit Patri, & non Filio: Ergo aliqua dignitas competens Patri, non convenit Filio.

Hinc argumentum variis modis occurrit, hi qui censent relationes divinas perfectionem